

Volume 11, Issue 4, July 2024, p. 91-107

Article Information

Article Type: Research Article

This article was checked by iThenticate.

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17121/ressjournal.3564>

ArticleHistory:

Received

22/05/2024

Accept

22/07/2024

Available

online

23/07/2024

A BIBLIOMETRIC ANALYSIS ON POSTGRADUATE THESES WRITTEN ON COOPERATIVE MANAGEMENT IN TURKEY

TÜRKİYE'DE KOOPERATİF YÖNETİMİ KONUSUNDA YAZILAN LİSANSÜSTÜ TEZLER ÜZERİNE BİBLİYOMETRİK BİR ÇÖZÜMLEME¹

Semiha Boz²
Hüseyin Erkul³

Abstract

Cooperatives, which have been designated a "third sector" alongside the public and private sectors globally, have emerged as a prominent topic of discussion in recent years. This is due to their resilient and adaptable structures, which have become increasingly relevant in the context of mounting challenges to the legitimacy of capitalism and the climate and food crises. To ensure the long-term sustainability of this model of solidarity and cooperation, it is essential to rethink cooperative management and analyse the current situation in practice. The objective of this study is to contribute to the existing literature on cooperative management by conducting a bibliometric analysis of national graduate theses on cooperative management. The analysis was conducted on a sample of 11 graduate theses directly related to the topic of "Cooperative Management" in the database of the National Thesis Center of the Council of Higher Education. The statistical data and findings were interpreted through the Maxqda 2024 Program and discussed in the conclusion section.

Keywords: Cooperative, Management, Cooperative Management, Graduate Thesis, Bibliometric Analysis.

Özet

Dünyada kamu ve özel sektörün yanında "üçüncü bir sektör" olarak adlandırılan kooperatifler; kapitalizmin meşruiyetinin giderek sorgulanır hale geldiği, iklim ve gıda krizi içerisinde bulunduğumuz son yıllarda, dirençli ve uyum sağlayıcı yapılarıyla yeniden gündeme gelen örgütlenme biçimlerinden biridir. Bu dayanışma ve işbirliği modelinin sürdürülebilir hale gelmesi adına kooperatif yönetimleri üzerine yeniden düşünmek ve pratikte varolan durumu analiz etmek gerekmektedir. Bu araştırmanın amacı; kooperatif yönetimi üzerine çalışılmış ulusal lisansüstü tezlerin incelenerek kooperatif yönetimi literatürüne bibliyometrik çözümleme katkısı sunmaktır. Araştırmanın örneklemini oluşturan Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanında, "Kooperatif Yönetimi" konusuyla doğrudan ilişkili ve erişim izni bulunan 11 lisansüstü tez bibliyometrik

¹ Bu makale birinci yazarın yüksek lisans tezi kapsamında türetilmiştir.

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi ABD, bozsemihabo@outlook.com, ORCID No: 0009-0002-0556-2240

³ Prof. Dr., Giresun Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Ticaret Hukuku ABD, huseyin.erkul@giresun.edu.tr ORCID No: 0000-0002-8856-696X

çözümleme yöntemiyle incelenmiştir. Elde edilen istatistiksel veriler ve bulgular MAXQDA 2024 Programı aracılığıyla yorumlanmış ve sonuç bölümünde tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kooperatif, Yönetim, Kooperatif Yönetimi, Lisansüstü Tez, Bibliyometrik Çözümleme.

Giriş

Yönetim, en genel anlamı ile işbirliği içerisinde bulunan insan gruplarının, belirlenen bir hedefe yönelme ve ulaşma gayreti olarak tanımlanabilir. Yönetim kavramının “insan”, “işbirliği” ve “amaç” unsurları barındıran bu boyutu, temelinde işbirliği ederek ortaklarına fayda sağlama ve toplum kalkınmasına katkıda bulunma amaçları taşıyan kooperatifler ile benzeşmektedir. Kooperatiflerin bahsedilen amaçlarına ulaşabilmeleri adına yönetimlerine ilişkin seyrin, geçmişten bugüne incelenmesi ve analiz edilmesi bu araştırmanın konusunu oluşturmaktadır.

Alanyazında belli bir zaman diliminde ve belli bir konuda çalışılmış bilimsel yayınların analiz edilmesi, çalışılan konunun zaman içerisindeki gelişimini algılayıp değerlendirebilmek açısından önem arz etmektedir. Bu değerlendirmeler; ilgili konunun tarihsel süreç içerisinde nasıl bir değişime uğradığını saptamak ve bu değişimlerin sonuçlarına göre geleceğe yönelik çıkarımlarda bulunmayı kolaylaştırmaktadır. Bahsedilen türdeki bilimsel araştırmalar, “bibliyometrik çözümleme” yöntemi ile yapılmaktadır.

Kooperatif yönetimi konusunun bibliyometrik çözümleme yöntemi ile incelenmesi; yıllar içerisinde kooperatif yönetimleri ile ilgili değişen ya da süregelen dinamiklerin incelenerek ortaya konması ve değerlendirilmesi, yönetim sorunlarının saptanması, kooperatiflerin sürdürülebilir yönetimi açısından önem taşımaktadır.

“Türkiye’de Kooperatif Yönetimi Konusunda Çalışılmış Lisansüstü Tezler Üzerine Bibliyometrik Bir Çözümleme” araştırması ile toplum kalkınması ve dayanışma ekonomisinde önemli roller oynayan kooperatiflerin; yönetimleri ile ilgili çalışılan lisansüstü tezlerin analiz edilerek çeşitli değişkenler yönüyle değerlendirilmesi ve kooperatif yönetimlerinin sorunlarının ortaya konması amaçlanmıştır.

Bu çalışmada ilk olarak; kooperatif yönetimi konusu, bir araştırma yöntemi olarak bibliyometrik çözümleme ve yönetim teorileri ile araştırmanın kavramsal ve kuramsal çatısı oluşturulmuştur. Ardından araştırma metodolojisi ve araştırma soruları hakkında bilgi verilmiştir. Son olarak ise araştırma ile ulaşılan bulgular, sonuç kısmında tartışılmıştır.

Kavramsal ve Kuramsal Çerçeve

Bu bölümde araştırmaya dair kavramsal ve kuramsal çerçeve aktarılmıştır.

Kavramsal Çerçeve

Bu başlıkta araştırmanın odak noktalarına vurgu yapan kavramların tanımlarına yer verilmiştir.

Kooperatif: 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu’nda kooperatif tanımı; “Tüzel kişiliği haiz olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek veya geçimlerine ait ihtiyaçlarını işgücü ve parasal katkılarıyla karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli ortaklıklara kooperatif denir” biçiminde tanımlanmıştır (1163/1).

Yönetim: Kamu sektöründe, özel sektörde ve sivil toplum kuruluşlarında kurumsal amaçlar doğrultusunda yönetim süreçleri (planlama, örgütlendirme, yöneltme, eşgüdümleme ve denetleme) takip edilerek maddi ve beşeri kaynakların koordine edilmesidir (Erkul vd. 2022: 4).

Kooperatif Yönetimi: “İşbirliği anlayışıyla ve kanunla kurulmuş tüzel varlık olan kooperatiflerin maddi varlıklarının ve insan kaynaklarının planlanması, örgütlenmesi, yöneltmesi, eşgüdümlenmesi ve denetlenmesi sürecidir” (Erkul vd. 2022: 4).

Kuramsal Çerçeve

Kooperatifler temel felsefesi gereği “birlikten kuvvet doğar” atasözünü ilke edinerek, karşılıklı yardım ve güçbirliği yaklaşımı içinde toplumların ekonomik sorunlarını çözmek gayesiyle ortak sermaye ve emek ile örgütlenen ticari bir girişimciliktir (Erkul, vd., 2023: 2). Bu ticari girişimciliğin sürdürülebilirliğinin sağlanması çoğu kez başarılı bir kooperatif yönetimine bağlıdır. Yönetim, merkezine insanı alan çok boyutlu bir kavramdır. Birden fazla insanın bir araya gelerek oluşturduğu, ortak çalışma temelli kurum ve örgütlerin çatısını yönetim oluşturmaktadır. Kooperatifçilik düşüncesi de iş birliği ve dayanışmayı referans aldığına göre yönetim kavramının içerdiği nitelikleri kapsar ve bu bağlamda yönetim, kooperatifçilik düşüncesini etkiler (Koç, 2001: 68).

Türkiye’de kooperatifçilik düşüncesinin yansıması olarak ilk doküman 1867 yılında Mithat Paşa tarafından sunulan ve hükümetin kabul ettiği “*Memleket Sandıkları Nizamnamesi*”dir. Resmî bir nitelik taşıyan bu belgeden sonra, 1913 yılına dek kooperatifçilik alanında herhangi bir yayına rastlanılmamıştır. Kooperatifçilik alanında Türkiye’de hazırlanan ilk akademik yayın olma niteliği taşıyan “*İktisatta İnkılâp: İstihlâk Teâvün Şirketleri*” başlıklı eser Ahmet Cevat Emre tarafından kaleme alınmıştır. Eserde, yabancı sermaye tarafından sömürü altında olan Türk köylüsünün kooperatifler aracılığıyla kendi namlarına mali getiriler sağlayarak kalkınma hareketine katılmaları gerektiği örneklerle açıklanmaktadır (Mülayim, 2006: 47-51). Cumhuriyet’in ilanından sonra Atatürk’ün girişimleriyle kooperatifçilik hareketi bir kalkınma modeli olarak hız kazanmış ve buna paralel olarak kooperatifçilik çalışmaları da artmıştır. Ülkemizde kooperatif türlerinin çeşitlenmesi, ulusal kooperatifçilik literatüründe farklı noktalara odaklanan pek çok çalışmayı beraberinde getirmiştir. Günümüzde kooperatifçilik ile ilgili yayınların bir kısmını da son dönemde bilimsel araştırmalarda yaygın olarak tercih edilen bibliyometrik çözümleme yöntemi oluşturmaktadır. Bu yöntem, bilimsel araştırmaların odaklandığı konular hakkında bilgi akışına sayısal bir nitelik kazandırmaktadır.

Bibliyometrik çözümlemeye yönelik araştırmalar, incelenen araştırma konusunun ve bu konuyu kapsamına alan bilim dalının zaman içinde gösterdiği gelişmeleri ifade etmektedir. Bibliyometrik çözümleme yöntemi, araştırma konusuna ilişkin sorunların ve/veya konunun eksik taraflarının saptanmasında önemli bir katkı sunmaktadır (Yılmaz, 2017). Bu yöntemle kurgulanan çalışmalarda, bilimsel yayın veya belgelerde araştırmanın konusuna göre seçilmiş bazı belirli özelliklerinin (yayınların sayısı, yılları, yazar cinsiyetleri, en çok tekrarlanan kelime, atıf sayısı, vb.) analiz edilerek bu analiz sonucunda konuyla ilgili çıkarımlar elde edilmekte ve bilimsel yayınların etkinliği ile ilgili bilgiler verilmektedir (Al ve Coştur, 2007: 144; Al, 2008: 9). Bu açıardan değerlendirildiğinde bibliyometrik çözümleme çalışmalarının, niceliksel ve niteliksel olarak bilimsel araştırmaların incelenmesine ve yorumlanmasına olanak sağladığı ifade edilebilir (Al ve Soydal, 2012).

Bibliyometrik çözümleme çalışmasının ilk örneğinin 1927’de “*Journal of the American Chemical Society*” isimli dergide bulunan makalelere atıf analizi yapılmasıyla ortaya çıktığı kabul görmektedir (White, 1985: 39; akratan Al ve Tonta, 2004: 23). Türkiye’de ise Ahmet Kemal Özinözü tarafından 1970 yılında ortaya konan “*Growth in Turkish Positive Basic Sciences*” isimli çalışma ilk bibliyometrik çalışma olarak düşünülmektedir (Al, 2008: 10).

Ulusal literatür incelendiğinde kooperatif yönetimi konusunun bibliyometrik çözümlemesi daha önce çalışılmasa da kooperatiflerle ilgili yapılan bibliyometrik araştırmalara rastlamak mümkündür. Bu bibliyometrik araştırmalardan bazıları şunlardır:

Faysal (2023) yaptığı araştırma makalesi ile *Üçüncü Sektör Ekonomi Dergisi*’nde 2011-2022 yılları arasında yayınlanmış 870 makaleyi bibliyometrik çözümleme yöntemiyle incelemiştir. Derginin makale sayısında 2017 yılından itibaren artış yaşanırken, en yoğun artış 2022 yılında olmuştur. Dergide yayınlanan makalelerin %76’sı ampirik araştırmalar olurken, araştırmaların yayın dili %88 oranında Türkçe, %12 oranında ise İngilizce’dir. Araştırmaların ortalama sayfası 18 sayfa aralığında yoğunlaşmıştır. Makalelerde en sık kullanılan kelimeler ise “Kooperatif”, “Türkiye”, Girişimcilik”, “Ekonomik büyüme” ve “Covid-19” anahtar kelimeleri olmuştur. Makalelerde diğer dillerdeki kaynaklar ulusal kaynaklardan daha fazla kullanılmış, dergiye en çok katkısı bulunan kurumlar ise Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi ve Gazi Üniversitesi olarak vurgulanmıştır.

Gök ve Öztürk (2024) yaptığı araştırma makalesi ile Türkiye’deki kadın kooperatifleri örnekleminde çalışan 29 lisansüstü tezi, bibliyometrik çözümleme yöntemiyle incelemiştir. Kadın kooperatiflerini konu alan tezlerin çoğunluğu 2020 yılı sonrasında yayınlamış ve 2023 yılında ciddi bir artış yaşanmıştır. Tezlerin %93’ü kadın yazarlardan oluşmaktadır. Bu tezlerden yüksek lisans tez oranı %72, doktora tez oranı %24, sanatta yeterlilik tez oranı ise %3’tür. Çalışılan tezlerin yazım dili %86 Türkçe, %14 İngilizce’dir. Tezlerde %75,9 oranında nitel araştırma yöntemi, %17,2 oranında nicel araştırma yöntemi, %6,9 oranında ise karma yöntem tercih edilmiştir. Tez danışmanları, %41,40 ile en çok Prof.Dr. unvanlıdır. Tezlerde en sık kullanılan anahtar sözcükler ise “Kadın kooperatifleri” ve “Kadının güçlenmesi” kavramları olmuştur. Çalışılan tezlerin örnekleminde dolayı bulgular farklılık göstermekle birlikte ortak konular arasında en çok kadın kooperatiflerinin toplum kalkınmasına katkısı ve karşılaştıkları güçlükler sayılabilir. Özellikle Birleşmiş Milletler’in 17 Küresel “Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları” dikkate alındığında “(10) Eşitsizliklerin Azaltılması” ve “(5) Toplumsal Cinsiyet Eşitliği” hedeflerinin sürdürülebilir kalkınma adına pratikte kabul görmesi için zemin oluşturan kadın kooperatifleri konulu bilimsel yayınlar, son yıllarda niceliksel olarak artış gösterse bile çalışmaların hala yetersiz bulunduğu ifade edilebilir.

Kırar ve Ongun’un (2022) araştırma makalesinin örneklemini ise Scopus’ta 1983-2022 yılları arasında “energy cooperatives”, “renewable energy cooperatives”, “energy” ve “power generation cooperative” anahtar sözcükleri ile aranan 228 bilimsel yayındır. Analiz sonucunda elde edilen bulgulara göre; özellikle 2014 yılından itibaren enerji kooperatifçiliği konusundaki bilimsel yayınlarda ciddi bir artış saptanmıştır. Konuyla ilgili yayınların önemli bir payı makalelerden oluşurken, sırayı bildiri ve inceleme türleri takip etmektedir. Enerji kooperatifçiliğiyle ilgili en fazla çalışma yapan ülkelerde ilk sırayı Almanya alırken sonrasında Çin, Hollanda ve ABD gelmektedir. Enerji kooperatifçiliği ile ilgili en fazla yayın yapan üniversiteler ise University of Coimbra ve Utrecht University olarak saptanmıştır. Araştırmada, enerji kooperatifçiliği ile ilgili yapılan yayınların son birkaç yılda hızlı bir biçimde artış gösterdiği ve çeşitlendiği vurgulanmıştır. Bu

niceliksel artış; enerji kriziyle karşı karşıya kaldığımız son yıllarda, alternatif bir çalışma modeli olan enerji kooperatiflerine olan ilginin artması olarak yorumlanabilir.

Yönetim Teorileri

Araştırmanın bileşenlerinden biri olan “yönetim” kavramının, kooperatiflere nasıl bir çerçeve sunduğunu değerlendirmek amacıyla bu başlıkta yönetim teorileri açıklanmıştır.

Yönetim; önceleri bir sanat olarak görülmüş ilerleyen dönemlerde ise felsefe, idare hukuku ve siyaset içerisinde kendini göstermiştir. Pozitivizm etkisinde ayrı bir disiplin olarak Yönetim Bilimi, 19. yüzyılın sonlarında Klasik Yönetim Teorisi’ni ileri sürmüştür. Klasik Yönetim Teorisi; organizasyonlarda verimliliği, üretkenliği ve hiyerarşiyi tesis etme üzerine kuruludur. Bu dönemde Taylor’ın Bilimsel Yönetim Yaklaşımı, Fayol’un Fonksiyonel Yönetim Yaklaşımı ve Weber’in Bürokrasi Yaklaşımı öne çıkmaktadır (Eryılmaz, 2019: 35-38).

İlerleyen dönemde Klasik Yönetim Teorisi’ne getirilen, insanı mekanik bir unsur olarak görme eleştirileri Neo-klasik Yönetim Teorisi’ni ortaya çıkarmıştır. Neo-klasik Yönetim Teorisi’nde; insan merkezli ve davranışçı yaklaşımlar ile çalışan motivasyonu, memnuniyet ve verimlilik arasında bir bağ kurulmuş; çalışma yaşamında sosyal etkilerin önemi vurgulanmıştır (Simon, 2016: 180). Bu doğrultuda Elton Mayo’nun Hawthorne Araştırmaları, McGregor’un X ve Y Teorisi ve Herbert Simon’ın İdari Davranış (Administrative Behavior) adlı eseri Neo-Klasik Yönetim Yaklaşımı’nın temelini oluşturduğu ifade edilebilir.

Klasik ve Neo-klasik Yönetim Teorileri’nin birbirine eklemlendiği Modern Yönetim Teorisi’nde ise organizasyonların karmaşık yapısı göz önünde bulundurulmuş ve bu yönetim teorisinin iki önemli yaklaşımı olarak “Sistem Yaklaşımı” ve “Durumsallık Yaklaşımı” belirginleşmiştir. Biyoloji temelli Sistem Yaklaşımı; organizasyonu, yönetim ve iş akışında farklı işlevleri yerine getiren aygıtlar ile oluşturulan sistem olarak görmektedir. Durumsallık yaklaşımı ise her koşul ve zamanda tek bir doğru organizasyon yapısı ve yönetim ilkesi olamayacağını, en iyi yönetimin şartlara bağlı şekillenebileceğini ileri sürmektedir (Bolat vd., 2008: 67; Doğan, 2010: 161).

Başta Klasik Yönetim Teorisi olmak üzere diğer öncül yönetim teorilerine karşıt bir argüman olarak 1980’li yıllarda Post-modern Yönetim Teorisi şekillenmeye başlamıştır. Post-modern Yönetim Teorisi, Klasik Yönetim Teorisi’ne doğrudan eleştiri getirerek yerleşmeye, esnek yönetim anlayışı ve yumuşak hiyerarşiye dayanan, demokratik süreçleri ve katılımı öncelleyen, yönetişim ilkelerini benimseyen, şeffaflık ve hesap verebilirliği gözeten ve piyasa yönelimli organizasyon yapısını savunmaktadır (Öztekin, 2012). Kısaca Post-modern Yönetim Teorisi, idareden (administration) işletmeye (management) kayan bir yönetim anlayışı sergilemektedir.

Günümüzde yönetim alanına hâkim olan Post-modern Yönetim Teorisi; küreselleşme ve dijitalleşmenin de etkisiyle kendini revize ederek yeni yönetim modelleri ortaya koymaktadır Post-modern Yönetim Teorisi’nin öne çıkan uygulamaları olarak bazı modeller şunlardır: organizasyonların ileriye yönelik riskleri öngörüp uyum sağlama ve buna göre hareket kabiliyeti kazanarak benzer faaliyetleri gerçekleştiren diğer organizasyonlarla mücadeleye ya da ortak kazanıma aracı olan *stratejik yönetim modeli* (Erbaş, 2022: 26-27); yönetim ile iletişim kavramlarını bir araya getiren ve özünde birbirinden bağımsız faaliyetler gösteren organizasyonların işbirliğine dayanan *yönetişim modeli* (Demokaan, 2010: 65); temeline insanı alarak, gelişimde devamlılığı, müşteri odaklılığı, önleyici kontrol sistemini, ekip ruhunu öncelleyen ve yönetim kademeleri arasında denge

sağlayarak; nicel hedefler yerine niteliği bulunan kaliteli sonuçlara odaklanan *toplam kalite yönetimi modeli*; vatandaşların, müşterilerin ya da paydaşların, organizasyonların yönetim süreçleri ile ilgili bilgi akışlarına erişilebilmesini dikkate alan *açık yönetim modeli*; organizasyonların yönetim süreçlerinde sorumluluk, eşitlik, hesap verebilirlik ve şeffaflık ilkelerinin uygulanmasına yönelik *kurumsal yönetim modeli* gibi uygulamalar post modern yönetim teorisinin sahaya yansımalarıdır (Seçtim, 2020: 39-52; Özkaya, vd., 2022). Bunlarla birlikte gelişen bilgi teknolojileri, yönetimde dijitalleşme uygulamalarını da beraberinde getirmiştir. Yapay zekaya ve nesnelerin internetine (IoT) dayalı yönetim modellerinin gelecekteki yönetimler için şekilleneceği tartışılmaktadır.

Bu çalışmada Türkiye’de kooperatif yönetimleri üzerine yazılan lisansüstü tezler, Post-modern Yönetim Teorisi bağlamında “*kurumsal yönetim*”, “*yönetişim*” ve “*açık yönetim*” modellerine dayandırılarak incelenmiştir.

Metodoloji

“Türkiye’de Kooperatif Yönetimi Konusunda Yazılan Lisansüstü Tezler Üzerine Bibliyometrik Bir Çözümleme” isimli araştırmanın evrenini “Kooperatif Yönetimi” kavramı, araştırmanın örneklemini ise “YÖK-Tez Veri Tabanı” oluşturmaktadır. YÖK-Tez veri tabanında gelişmiş arama modülü kullanılarak “kooperatif” sözcüğü ile “yönetim” sözcüğü “ve” operatörüyle aratılmıştır. Bu arama sonucunda 1984 yılından başlamak üzere 41 lisansüstü tez sıralanmıştır. Yapılan gelişmiş arama sonucunda kooperatif yönetimi konusuyla doğrudan ilişkili ve YÖK-Tez veri tabanı üzerinde erişim izni bulunan 11 lisansüstü tez, bu çalışmaya dahil edilmiştir. Erişilen tezler, alanyazındaki benzer yayınların tespit ettikleri bulgulara ve bu araştırmanın amacına göre incelenmiştir. Araştırma; betimsel ve nicel araştırma yöntemini bir araya getiren bibliyometrik çözümleme yöntemi ile kurgulanmış, Maxqda 2024 Programı aracılığıyla yorumlanmıştır. Bu doğrultuda çalışmada yanıt aranan sorular şunlardır:

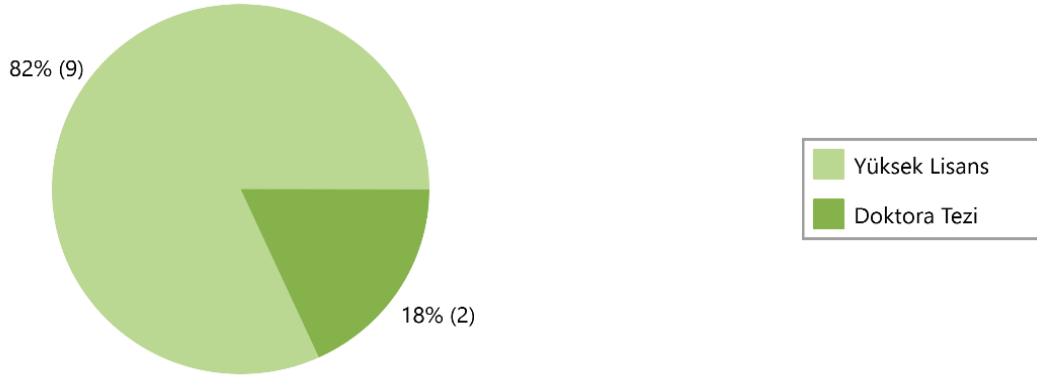
- (1) Kooperatif yönetimi konusuyla ilgili çalışılmış lisansüstü tezlerin türleri nelerdir?
- (2) İncelenen tezlerde kullanılan anahtar kelime sıklığı nasıldır?
- (3) İncelenen tezlerin araştırma yöntemleri nelerdir?
- (4) İncelenen tezlerin anabilim dalları nelerdir?
- (5) İncelenen tezlerdeki danışman unvanları nelerdir?
- (6) İncelenen tezlerin araştırma konularına göre dağılımı nedir?
- (7) İncelenen tezlerin araştırma bulgularına göre dağılımı nedir?

Araştırmanın Bulguları

Bu bölümde araştırma sorularıyla elde edilen istatistiksel ve nitel veriler ortaya konmuştur.

Kooperatif Yönetimi Konusuyla İlgili Yazılan Lisansüstü Tezlerin Türleri

Araştırmanın örneklemini oluşturan YÖK-Tez veri tabanında, kooperatif yönetimi konusunda yazılan tüm lisansüstü tezlerin türleri Şekil 1’de verilmiştir.

Şekil 1. Kooperatif Yönetimi Konusunda Yazılan Lisansüstü Tezlerin Türleri

İncelenen 11 lisansüstü tezin % 82'si (9) yüksek lisans tezi olmakla beraber % 18'i (2) doktora tezidir.

İncelenen Lisansüstü Tezlerin Araştırma Konularına Göre Dağılımı

İncelenen 11 lisansüstü tezin araştırma konularına göre dağılımı Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Lisansüstü Tezlerin Araştırma Konuları

YAZAR	ARAŞTIRMA KONUSU	n	%
Girgin (1987)	Araştırmada, kooperatiflerin yapısal özellikleri ve temel sorunlarına ilişkin çözüm önerileri sunarak, kooperatiflerin etkinlik ve sürdürülebilirliklerine katkı sağlamak amaçlanmıştır.	1	%9,09
Deryal (1990)	Araştırmada, kooperatif yönetim kurulu üyelerinin yasal sorumluluklarının kaynakları, sorumluluk türlerini, sorumlulukların meydana gelme şekilleri ve sorumluluk ihlallerinin sonuçlarını detaylıca ele alınmıştır. Bununla beraber kooperatiflerin yapısal niteliklerinin bu yükümlülöklere etkisine odaklanarak daha adaletli bir sorumluluk modeli ortaya koymayı amaçlamıştır	1	%9,09
Güven (1995)	Tez çalışmasında yapılan alan araştırması ile Malatya ilinde faaliyette bulunan TKK'lerinin etkinliğini ve verimliliğini artırmanın yollarını araştırmaktadır	1	%9,09
Ortoğlu (2012)	Araştırmada, tarım kredi kooperatiflerinin işleyişini kurumsal yönetim temelinde ele alarak, kooperatifçilik faaliyetlerinde kurumsal yönetim ilkelerinin hâkim kılınabilmesiyle etkinlik ve verimliliğin güçlendirilmesini; bu sayede sürdürülebilir bir yönetim yapısının oluşturulmasını hedeflemektedir.	1	%9,09
Gök (2013)	Eğirdir İlçesi örneği üzerinden yapılan araştırma, Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerinde üyelerin kooperatifle ilişkileri, kooperatiflerde karşılaşılan sorunlar, üyeler arasında uyum ve memnuniyet gibi konuları anket çalışması ile incelemiştir.	1	%9,09

Gönlüğü (2015)	Aydın İli Ör-Koop Örneği üzerinden incelenen araştırmada, kooperatif üyelerinin örgütsel bağlılığı ve yönetime olan güveni, katılım algısı üzerinden değerlendirilmiştir.	1	%9,09
Everest (2015)	Balıkesir Bölge Birliği örneği üzerinden yapılan araştırma, TKK ortaklarının kooperatifçilik ilkelerine yönelik algılarını ölçmek ve kooperatif yönetimine katılmalarında etkili olan faktörleri saptamayı amaçlamıştır.	1	%9,09
Akgökçe (2019)	Araştırmada, Kooperatif yönetim kurulu üyelerinin kooperatifler kanuna göre cezai sorumluluklarının incelenmesi amaçlanmıştır.	1	%9,09
Ersöz (2019)	Araştırma ile TSKB’nde, kurumsal yönetim anlayışının yerleşmesiyle bu birliklerin yeni yönetim paradigmasından sağlayacağı faydalar incelenmiştir.	1	%9,09
Kara (2022)	Çay Üretici Kooperatifleri özelinde yürütülen bu araştırma ile kooperatiflerin yönetsel sorunlarının giderilmesi ve kurumsal yönetim anlayışı ile kooperatiflerin sürdürülebilirliğinin sağlanması amaçlanmıştır.	1	%9,09
Köksal (2023)	Bu araştırmada TKK’nin güçlü ve zayıf yönleri, mevzuat açısından incelenmiş ve mevzuattan kaynaklı eksikliklerin ortaya çıkardığı sonuçların belirlenmesi amaçlanmıştır.	1	%9,09

Tablo 1’e göre kooperatif yönetimi konusunda yazılan lisansüstü tez konularının çoğunlukla kooperatif yönetimlerinin etkinliğini, verimliliğini ve sürdürülebilirliğini artırmaya yönelik ortak bir noktada birleştiği ifade edilebilir.

İncelenen Lisansüstü Tezlerin Anahtar Kelime Analizi

İncelenen tezlerin anahtar kelime analizi Şekil 2’de verilmiştir.

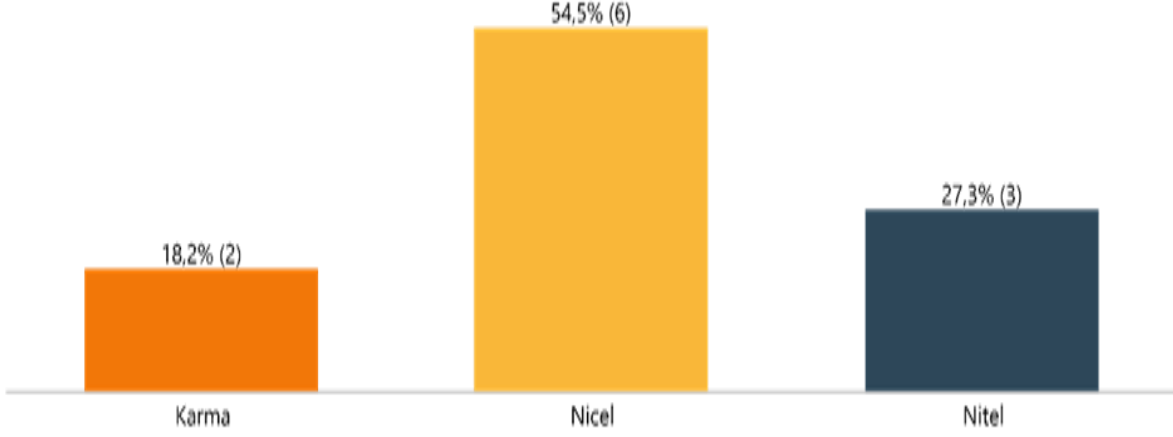
Şekil 2. İncelenen Lisansüstü Tezlerin Anahtar Kelime Analizi

11 lisansüstü tezin anahtar kelimeleri incelendiğinde en fazla tekrarlanan kavram “yönetim”, ikinci en sık tekrarlanan kavram “kooperatif”, üçüncü en sık tekrarlanan kavram ise “tarım” kavramı olarak gözlenmiştir.

İncelenen Lisansüstü Tezlerin Araştırma Yöntemleri

İncelenen 11 lisansüstü tezin araştırma yöntemlerine göre dağılımı Şekil 3'te verilmiştir.

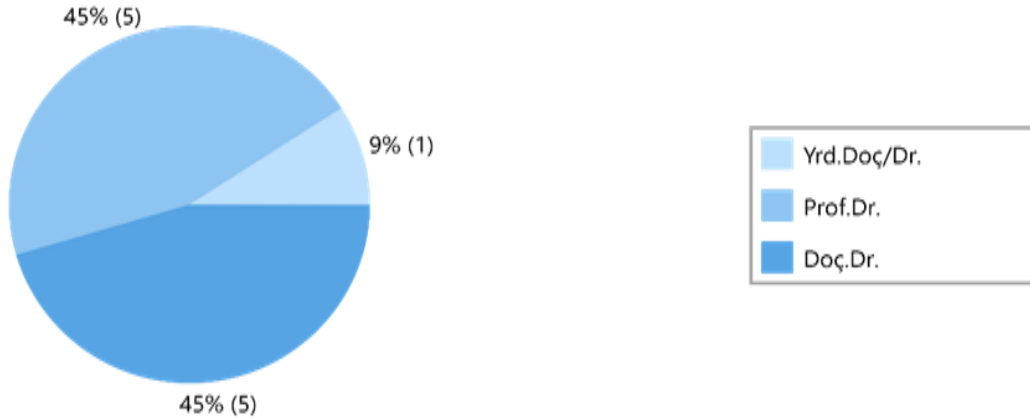

Şekil 3. İncelenen Lisansüstü Tezlerin Araştırma Yöntemleri

Şekil 3 incelendiğinde 2 lisansüstü tezin (% 18,2) karma, 6 lisansüstü tezin (% 54,6) nicel ve 3 tezin (% 27,3) nitel araştırma yöntemi kullanılarak kurgulandığı görülmüştür.

İncelenen Lisansüstü Tezlerin Danışman Unvanları

İncelenen 11 lisansüstü tezin danışman unvanlarına göre dağılımı Şekil 4'te verilmiştir.

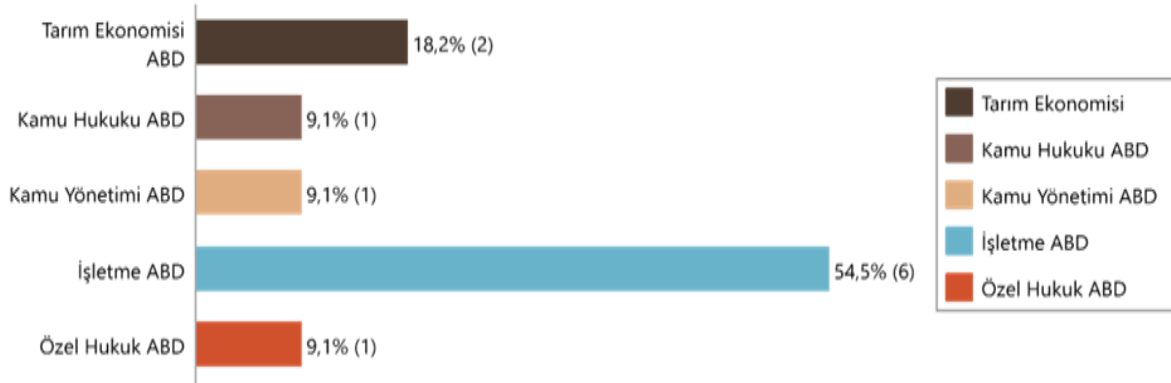

Şekil 4. İncelenen Lisansüstü Tezlerin Danışman Unvanları

Şekil 4 incelendiğinde 11 lisansüstü tezin % 45'inin (5) Prof. Dr. unvanına, % 9'unun (1) Yrd. Doç./Dr. unvanına ve % 45'inin (5) Doç. Dr. unvanına sahip olduğu gözlenmiştir.

İncelenen Lisansüstü Tezlerin Anabilim Dalı

Araştırmada incelenen 11 lisansüstü tezin kabul aldığı anabilim dalları Şekil 5'te verilmiştir.

Şekil 5. İncelenen Lisansüstü Tezlerin Kabul Aldığı Anabilim Dalları

Şekil 5 incelendiğinde 11 lisansüstü tezin 6'sının (% 54,5) İşletme Anabilim Dalı, 2'sinin (% 18,2) Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, 1'inin (% 9,1) Kamu Hukuku Anabilim Dalı, 1'inin (% 9,1) Kamu Yönetimi Anabilim Dalı ve 1'inin (% 9,1) de Özel Hukuk Anabilim Dalı'nda kabul aldığı gözlenmiştir.

İncelenen Tezlerin Bulgularına Göre Dağılımı

İncelenen 11 lisansüstü tezin araştırma bulgularına göre dağılımı Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. İncelenen Lisansüstü Tezlerin Araştırma Bulguları

YAZAR	ARAŞTIRMALARA DAİR BAZI ÖNEMLİ BULGULAR	n	%
Girgin (1987)	Araştırma, Türkiye'deki kooperatiflerde nicel bir artış göstermesine karşın umulan başarının yakalanamadığını vurgulamaktadır. Bu duruma sebep olan sorunlar ise; yönetim ve organizasyonla ilgili sorunlar, eğitimsiz yöneticiler, güven eksikliği, yanlış uygulamalar ve kooperatiflerin siyasi amaçlar doğrultusunda kullanılması olarak saptanmıştır.	1	%9,09
Deryal (1990)	Araştırmanın bulguları; kooperatiflerde hukuki sorumluluk, yasal düzenlemeler ile denetim ve üyelik başlıklarının düzenlenmesi gerektiğidir. Kooperatif yöneticilerinin, TTK hükümleri yerine düzenlenen özel hükümler aracılığıyla hukuki sorumluluklarının saptanması, kooperatiflere özgü sorumluluk hükümlerinin getirilmesi ve kooperatiflerde iç denetim mekanizmalarının faal hale getirilmesi adına üst kuruluşlara üye olma zorunluluğunun getirilmesi vurgulanmıştır.	1	%9,09
Güven (1995)	Araştırmanın bulgularına göre TTK'lerinin temel sorunları, organizasyon yapısı ve yönetim sorunları, koordinasyon-denetim ve çalışan motivasyonu başlıkları altında toplanmaktadır.	1	%9,09

Ortoğlu (2012)	Araştırmanın örneklemini temsil eden TTKB katılımcıları, kooperatifin genel kurul organının faaliyetlerini büyük oranda olumlu bulsalar da ortakların yönetim süreçlerini etkileyebilmesinde yahut dahil olunabilmesinde yeterli düzeyde olunmadığı izlenmiştir. Bu durum genel kurul mekanizmasında şeffaflık ve demokratik yönetim ilkelerinin eksikliğine işaret etmektedir. TTKB'de yönetim faaliyetleri ile denetim sistemlerinin kurumsal yönetim ilkelerinden uzak olduğu tespit edilirken, katılımcıların kurumsal yönetim uygulamalarını olumlu karşıladığı ve bu uygulamaların yönetimde yeniden yapılanma ile entegre edilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır	1	%9,09
Gök (2013)	Araştırmanın bulguları; kooperatif yöneticilerinin eğitimi, yönetimin profesyonelleşmesi, başarılı yöneticilere ödül ve motivasyon desteği verilmesi ve kooperatif üyeleri arasında güven sorunlarının yaşanması olarak saptanmıştır.	1	%9,09
Gönlügür (2015)	Araştırmanın bulguları olarak Kooperatiflerde örgütsel bağlılık ve güven kriterlerinin kooperatifçilik bilincinin gelişmesinde ve yönetime katılımı önemli bir faktör olduğu, iyi bir kooperatif yönetimi için ise katılımın önemli olduğu saptanmıştır.	1	%9,09
Everest (2015)	Araştırmanın bulguları olarak, ortakların kooperatif yönetimi ile ilgili algılarını etkileyen faktörler olarak; hane nüfusu, kooperatif toplantılarına katılım, dijital okuryazarlık, kooperatifçilikle ilgili alınan eğitimler başta gelmektedir. Kooperatif yönetimlerinin geliştirilmesi için yönetici adaylarına kooperatifçilik bölümünden mezun olmak gibi eğitim stratejileri önerilmiştir.	1	%9,09
Akgökçe (2019)	Araştırmanın sonucunda kooperatif yönetim kurulu üyelerinin 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'na göre devlet memuru gibi cezalandırılması; devlet ve kooperatifler arasında sıkı bir bağın olduğu ve kooperatiflerin kalkınma vasıtası olarak kabul edildiği döneme kadar uygun düşse de günümüz politikaları ile uygun düşmediği saptanmıştır. Bu nedenle 1163 sayılı Kanun'un 62. maddesinin son fıkrasında yer alan kooperatif yönetim kurulu üyelerinin "kamu görevlisi gibi cezalandırılma" düzenlemesinin mülga edilmesi gerektiği vurgulanmıştır.	1	%9,09
Ersöz (2019)	Araştırmanın bulguları olarak, kurumsal yönetim anlayışının benimsenmesi ile hem yönetimde profesyonelleşme sağlanacak hem kooperatif yönetimleri hesap verebilir ve şeffaf bir yapıya dönüşecek hem de kooperatifçilik algısı iyileşecektir. Bu yönetim anlayışı ile kooperatif paydaşlarının TSKB ye olan güveninin ve aidiyetinin sağlanmasını beraberinde getireceği vurgulanmıştır.	1	%9,09
Kara (2022)	Araştırma sonucunda, Kurumsal yönetişim, katılım ve kooperatifçilik bilinci ile kooperatif başarısı arasında yüksek ve pozitif bir ilişkinin olduğu saptanmıştır.	1	%9,09

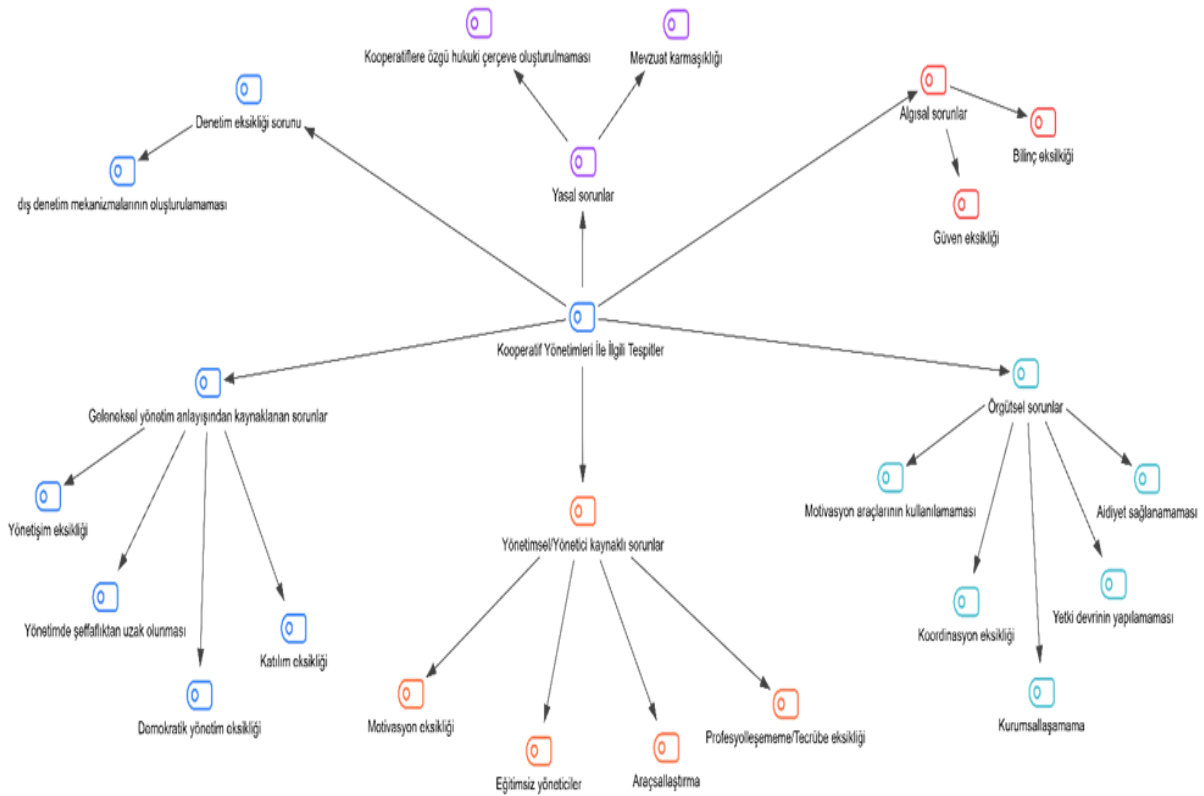
Köksal
(2023)

Araştırmada, mevzuat ve mevzuata bağlı olarak kooperatif yönetimlerinin karşılaştıkları sorunlar; eğitim eksikliği, örgütlenme kapasitesi, sermaye yetersizliği, kurumsal yönetim, mevzuat konuları olarak belirlenmiştir. 1 %9,09

Tablo 2'e göre araştırma bulguları değerlendirildiğinde, incelenen lisansüstü tezlerin örneklemi birbirinden farklı olmasına rağmen kooperatif yönetimleri ile ilgili; yöneticilerin eğitim eksikliği, yasal sorunlar, kooperatiflerin kurumsal yönetim ihtiyacı gibi benzer bulguların saptandığı ifade edilebilir.

İncelenen Lisansüstü Tezlerde Kooperatif Yönetimlerinin Sorunlarına İlişkin Ortaya Konulan Bulgular

Kooperatif yönetimleri ile ilgili lisansüstü tezler içerik analizi ile çözümlendiğinde "Kooperatif Yönetimleri ile İlgili Tespitler" teması oluşturulmuş ve bu tema altında "Yasal sorunlar", "Yönetimsel/yönetici kaynaklı sorunlar", "Örgütsel sorunlar", "Geleneksel yönetim anlayışından kaynaklanan sorunlar", "Denetim" eksikliği sorunu" ve "Algısal sorunlar" olarak altı kategori oluşturulmuştur. Oluşturulan kategoriler Şekil 6'da hiyerarşik kod-alt kod modeli ile ortaya konulmuştur.

Şekil 6. Kooperatif Yönetimleri ile İlgili Tespitler Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Araştırmada elde edilen veriler ile oluşturulan kooperatif yönetimi ile ilgili tespitler temasının kategorilerinden biri yönetimsel/yönetici kaynaklı sorunlardır. Bu kategorideki sorunlar detaylandırıldığında, araştırmalarda yoğun olarak yöneticilerin eğitim eksikliğine yönelik bulgular ortaya konmuştur. Aynı kategoride

yer alan diğer bir sorun, kooperatif yöneticilerinin zaman zaman yönetme faaliyeti için gerekli motivasyonu sağlayamadıkları üzerine yapılan vurgular olmuştur. Başka bir sorun ise kooperatif yöneticilerinin yönetsel tecrübe eksikliği ve profesyonelleşememesinin kooperatif yönetimlerine olan olumsuz etkileri üzerinedir. Bununla birlikte kooperatiflerin belli bir siyasi ideoloji ya da çıkar grubu tarafından araçsallaştırılarak etkinliğinin düşürülmesi de yönetsel/yönetici kaynaklı bir sorun olarak görülmektedir.

Araştırmalarda kooperatif yönetimlerinin sorunlarına ilişkin vurgulanan bir diğer kategori ise yasal sorunlardır. Bu başlık altında kooperatiflere özgü hukuki çerçevenin oluşturulamaması ve dağınık mevzuat yapısının, yönetimde sorunlara yol açtığı vurgulanmıştır. Bir diğer sorun alanı ise denetim eksikliği olarak saptanmıştır. Özellikle dış denetim mekanizmalarının etkili kullanılmadığı vurgulanmıştır.

Araştırmalarda kooperatif yönetimlerine yönelik algısal sorunlar kategorisi incelendiğinde; çoğunlukla ortaklar ve yönetici arasındaki güven sorununa işaret edilmiştir. Algısal sorunların bir diğeri ise kooperatifçilik bilincinin yaygınlaşmamasından ortaya çıkan sorunlar olarak vurgulanmıştır.

Araştırmalarda kooperatif yönetimleriyle ilgili tespitlerde bir diğer kategori ise örgütsel sorunlar olarak saptanmıştır. Örgütsel aidiyetin sağlanamaması, ortaklar arası koordinasyon eksikliği, yönetimde kurumsallaşamama, yetki devrinin yapılamaması ve kooperatif yapısı içinde genel olarak motivasyon araçlarının kullanılmaması kooperatif yönetimlerinin örgütsel sorunları olarak açıklanmıştır.

Son olarak araştırmalarda kooperatif yönetimlerinin sorunlarına ilişkin vurgulanan bir diğer kategori ise geleneksel yönetim anlayışından kaynaklanan sorunlardır. Yönetimde şeffaflığın sağlanamaması, katılımın ve yönetişimin eksik olması ve demokratik yönetim ilkelerinin uygulanamayışı kooperatif yönetiminde karşılaşılan sorunlar olarak saptanmıştır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bibliyometrik analiz yöntemi ile incelenen kooperatif yönetimi konusunda çalışılmış 11 lisansüstü tezin içerisinde en sık kullanılan anahtar kelime “yönetim”; en sık kullanılan araştırma yöntemi “nicel yöntem”; tezlerin türleri içerisinde en fazla “yüksek lisans tezi”; danışman unvanları ise en fazla “Prof.Dr.” ve “Doç.Dr” olarak saptanmıştır.

Kooperatif yönetimi konusunda çalışılmış lisansüstü tezlerde çoğunluğun yüksek lisans tezi olması kooperatifler ile ilgili sorunların derlenip yorumlanmasına olanak sağlasa da bu sorunların çözümüne yönelik yeni bilgilerin, modellerin ve kavramların üretilmesi adına kooperatif yönetimi konusunda çalışılan doktora tezlerinin sayılarının artması önem teşkil etmektedir. İncelenen lisansüstü tezlerin çoğunun danışmanlığını, mesleğinde bilgi birikim ve tecrübe konusunda yetkinliği bulunan Prof.Dr. ve Doç.Dr unvanlarına sahip akademisyenlerce yürütülmesi, kooperatif yönetimi konusunda ortaya konulan araştırmalara katkı sağlanması açısından önemlidir.

Kooperatif yönetimi konusunda çalışılan lisansüstü tez konularının dağılımı incelendiğinde; çalışmaların, karşılıklı yardım ilkeleriyle örgütlenen kooperatiflerin amaçlarını gerçekleştirmek adına etkin ve sürdürülebilir bir yönetim mekanizması oluşturulmasına yönelik ortak bir paydada bulunduğu saptanmıştır. Araştırmaların çoğunluğunda, örneklemin birbirinden farklı tarımsal kooperatif ve birliklerinin yönetimi üzerine olması, Türkiye’de oldukça fazla üye ve örgütlenmeye

sahip olan tarımsal kalkınma kooperatiflerinin sayısal özellikleri ile ilişkilendirilebilir.

Lisansüstü tezlerin anabilim dallarına göre dağılım incelendiğinde, en yüksek oranın İşletme Anabilim Dalı olduğu gözlenmiştir. Kooperatifler kimi ülkelerde özel yönetime kimi ülkelerde ise kamu yönetimine yakın konumda yer almaktadır. Türkiye’de Cumhuriyet’in ilk yıllarında kalkınma politikaları ekseninde devlet tarafından desteklenen kooperatifleşme hareketi 1980’li yıllardan itibaren neoliberal politikalar neticesinde özel yönetimin alanına kaymıştır. Bu bağlamda; günümüz kooperatif araştırmalarının İşletme Anabilim Dalı’nda yoğunlaşması ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı’nda daha az çalışılması bu durumun bir göstergesi olabilir. Kooperatif yönetimi ile ilgili en çok çalışılan ikinci anabilim dalı ise Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı olmuştur. Bu gösterge de ülkemizde kırsal kalkınmanın desteklenmesi politikaları ile ilişkilendirilebilir.

Lisansüstü tezlerin araştırma bulgularına göre dağılım incelendiğinde; tezlerin örneklemeleri tarımsal kooperatif ve birlikleri üzerinde yoğunlaşsa da bu araştırma sahaları birbirinden farklı kooperatif ve birlik olmalarına rağmen bulgularda benzer sonuçların saptandığı görülmüştür. Böylelikle Türkiye’deki kooperatif yönetimleri ile ilgili sorunların genellenebilir olduğu gözlenmiştir.

Araştırmalardaki sorunlara yönelik bulguların dağılımı incelendiğinde; kooperatiflerin yönetsel/yönetici kaynaklı sorunları, tezlerde yoğun olarak vurgulanmıştır. Bu konudaki bulgular; kooperatif yöneticilerinin, yönetim için gerekli deneyime sahip olmamaları ve eğitim eksikliği dolayısıyla profesyonel kooperatif yönetimi anlayışından uzak olmalarıyla ilgilidir. Uluslararası Kooperatifler Birliği’nce (ICA) 1966 yılında kabul edilmiş olan kooperatifçiliğin yedi ilkesinden (gönüllü ve serbest giriş, demokratik yönetim, ekonomik katılım, özerklik ve bağımsızlık, kooperatifler arası işbirliği, toplumsal sorumluluk) biri de eğitim, öğretim ve bilgilendirme ilkesidir. Kooperatif yöneticilerinde saptanan eğitim eksikliği sorunu hem kooperatifçilik ilkelerine ters düşmekte hem de kooperatif başarısı önünde engel oluşturmaktadır. 14 Ocak 2022 yılında uygulamaya konulan “*Kooperatifçilik Eğitimi Yönetmeliği*”nin bu soruna çözüm sunması beklenmektedir.

İncelenen lisansüstü tezlerde kooperatif yönetimde yöneticilerden kaynaklanan diğer bir sorun ise motivasyon eksikliği olarak saptanmıştır. Yöneticiler, kooperatif yönetimi konusunda teşvik edilemediği için istek kaybına uğramakta ve bu durum da yönetimi işlevsiz hale getirmektedir. Bu sorunun önüne geçmek adına kooperatiflerin toplum kalkınmasındaki olumlu etkileri de göz önünde bulundurularak belli kriterler ile başarılı bulunan kooperatif yöneticileri, Bakanlıklar tarafından ödüllendirilmeli ve teşvik edilmelidir.

Kooperatif yönetimlerinin yönetsel/yönetici kaynaklı bir diğer sorunu ise “araçsallaştırma” olarak saptanmıştır. Kooperatiflerin, yönetici kanalıyla ana amaçları dışında bir siyasi ideoloji ya da baskı grubu tarafından araçsallaştırılması, çoğu kez kamusal hizmet üreten ve toplumsal sorumluluk barındırma özelliğine sahip olan kooperatiflerin hem başarısına hem de kooperatifçilik imajına zarar vermektedir. Bu noktada kooperatifçilik bilincinin yaygınlaşması ve kooperatifin tüm ortaklarının güçlü bir katılım mekanizması oluşturarak iç denetimi sağlaması gerekmektedir.

Gelişmiş ülkelerde kooperatifçiliğin başarılı örnekleri incelendiğinde kooperatiflerde yönetim süreçlerinin kesintisiz olarak işlediği görülmektedir. Araştırmalarda vurgulanan bir diğer odak nokta, kooperatiflerin yönetim süreçleri içerisinde bulunan “denetim” fonksiyonunun iyi işlemediğidir. Kooperatiflerde

denetim mekanizması eksikliği konusunda “*Kooperatif ve Üst Kuruluşlarının Denetimine Dair Yönetmelik*” ile denetim anlamında olumlu gelişmeler yaşansa da Yönetmelik’e göre dış denetim faaliyetini; bağımsız denetçiler, mali müşavirler ve yeminli mali müşavirlere ek olarak dört yıllık yükseköğrenim eğitimi almış kişiler de yürütme yetkisine sahiplerdir. Yeni bir düzenleme ile kooperatif denetimlerinin yalnızca belirli kurumlar tarafından yetkilendirilmiş bağımsız denetçilerce yürütülmesi kooperatiflerde dış denetim mekanizmalarının etkinliğini artıracaktır. Ayrıca üst örgütlenmesini sağlayamamış bazı kooperatifler de mali yetersizliklerden dolayı bağımsız denetime tabi olamamaktadırlar. Bu noktada Milli Kooperatifler Birliği ve ilgili Bakanlık tarafından kaynak sağlanarak bu kooperatiflerde de dış denetimin etkin hale getirilmesi sağlanmalıdır.

İncelenen lisansüstü tezlerde kooperatif yönetimi konusunda saptanan diğer sorunlar; yasal sorunlar ve örgütlenme sorunları olmuştur. Yasal sorunlar, yasaların yokluğundan değil çokluğundan kaynaklanmaktadır. Kooperatiflerin karmaşık mevzuat yapısından sıyrılması ve kooperatiflere özgü bütünsel bir mevzuat oluşturulması kooperatif yönetimlerindeki aksamaların da önüne geçecek ve yönetimin sürdürülebilirliğini sağlayacaktır. Örgütsel sorunların önüne geçmek için ise kooperatif yöneticisi tarafından ortaklara sorumluluk aktarımı yapılmalı ve katılımcılık teşvik edilmelidir; bu sayede motivasyon, iletişim ve örgüt kültürünün oluşmasına katkı sağlanmalıdır.

Kooperatif yönetimlerine yönelik bir diğer sorun alanı “algısal sorunlar” olarak saptanmıştır. Özellikle geçmişte yaşanan olumsuz kooperatif yönetimi tecrübelerinin de etkisi ile kooperatif yönetimlerine duyulan güvensizlik sorunu hem kooperatifçilik bilincinin yaygınlaşmamasına neden olmakta hem de kooperatiflerin dayanışma ve işbirliği ilkelerine aykırıdır. Bunun yanında kooperatifler “bir üye bir oy” anlayışıyla bir araya gelen demokratik örgütlenmelerdir. Bu yönüyle kooperatifler; toplum kalkınmasında demokrasi kültürünün gelişmesine de katkı sağlarlar. Araştırmalarda kooperatif yönetimlerinde saptanan demokratik yönetim eksikliği sorunu kooperatiflerin kuruluş felsefesine ters düşmektedir. Kooperatif yönetimleri hem güvensizlik sorununu önlemek hem de demokratik yönetim eksikliği sorununun önüne geçmek amacıyla şeffaf, katılımcı ve yönetim ilkeleriyle örgütlenmiş kurumsal yönetim anlayışa bürünmelidir. Böylelikle kooperatif yönetimlerinde güvensizlik gibi algısal sorunların ve geleneksel yönetim anlayışından kaynaklanan sorunların da önüne geçilmiş olabilecektir.

1987-2023 yılları arasında kooperatif yönetimi konusunda çalışılan 11 lisansüstü tez incelendiğinde aradan geçen 36 yıla rağmen kooperatif yönetimleriyle ilgili sorunların değişmediği, zaman zaman bazı düzenlemelerle iyileştirme çalışmaları yapılsa bile bu düzenlemelerin istenilen seviyede olmadığı gözlenmiştir. İncelenen araştırmaların çoğunluğunda kooperatif yönetimlerinin sorunlarına ilişkin çözümler; kooperatiflerin, Post-modern Yönetim Teorisi bağlamında yönetimde şeffaflık ve hesap verebilirliği önceleyen *kurumsal yönetim modeli*; iletişim ve katılımı önceleyen *yönetişim modeli* ve bilgiye erişilebilirliği sağlayan *açık yönetim modeli* ile yeniden yapılanması gerektiğine işaret etmektedir. Bununla beraber kooperatifçilik literatürüne katkı olarak “kooperatif yönetimi” konusunda özelleşmiş ve kooperatif yönetimlerinin sorunlarına çözüm üreten bilimsel araştırmaların yapılması önem teşkil etmektedir.

Sonuç olarak; toplumsal kalkınmanın lokomotifi olabilecek kooperatiflerin yönetiminde uygulamada karşılaşılan karmaşık sorunların çözümüne yönelik yapılan araştırmalar çoğunlukla İşletme Anabilim Dalı’nda ve nicel araştırmalar olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak kooperatifler salt ticari işletme olmayıp aynı

zamanda “sosyal devlet” ve “ekonomik kalkınma” aracı olarak da önemli işlevlere sahiptir. İşte kooperatiflerin bu yönleri de dikkate alınarak nitel araştırmaların sayılarının artması onların yapısal ve işleyiş sorunlarının çözülmesinde etkili rol oynayacaktır. Son söz olarak; kooperatifler iyi yönetilemez ve yönetsel sorunlarına çözümler üretilemezse toplumsal özellikleri akamete uğrayacaktır.

Kaynakça

- Akgökçe, A. (2019). *1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu'na Göre Kooperatif Yönetim Kurulu Üyelerinin Cezaî Sorumluluklarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Al, U. (2008). *Türkiye'nin Bilimsel Yayın Politikası: Atıf Dizinlerine Dayalı Bibliyometrik Bir Yaklaşım*. Doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Al, U., & Coştur, R. (2007). Türk Psikoloji Dergisi'nin bibliyometrik profili. *Türk Kütüphaneciliği*, 21(2), 142-163
- Al, U., & Soydal, İ. (2012). Dergi Kendine Atfının Etkisi: Energy Education Science and Technology Örneği. *Türk Kütüphaneciliği*, 26(4), 699-714.
- Al, U., & Tonta, Y. (2004). Atıf Analizi: Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü Tezlerinde Atıf Yapılan Kaynaklar. *Bilgi Dünyası*, 5(1), 19-47
- Bolat, T., Seymen, O., A.; Bolat, O., Erdem, Barış (2008). Yönetim ve Organizasyon, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Demirel, D. (2010). Yönetişimde Yeni Bir Boyut: E-Yönetişim. *Türk İdare Dergisi*, 466, 65-94.
- Doğan, M. (2010). İşletme Ekonomisi ve Yönetimi, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Erbaş, M. S. (2022). Türk Kamu Yönetiminde Stratejik Yönetim ve Stratejik Planlama. Nobel Bilimsel : Ankara.
- Erkul, H., Seçtim, H., & Altay, A. M. (2023). Kooperatif Yönetiminin Hukuksal Sorunları Üzerine Nitel Bir Araştırma. *Management and Political Sciences Review*, 5(1), 1-18.
- Ersöz, M. (2019). *Kurumsal Yönetim Anlayışının Tarım Satış Kooperatifleri Birliklerinde Uygulanabilirliği*. Yüksek Lisans Tezi. Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Edirne.
- Eryılmaz, B (2019). Kamu Yönetimi. Umuttepe Yayınları: Kocaeli.
- Everest, B. (2015). *Tarım Kredi Kooperatiflerinde Ortakların Kooperatifçilik İlkelerini Algılamaları ve Yönetime Katılmalarını Etkileyen Faktörlerin Analizi Üzerine Bir Araştırma: Balıkesir Bölge Birliği Örneği*. Doktora Tezi. Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. İzmir.
- Fasal, A. (2023). 3. Sektör Sosyal Ekonomi Dergisinin Bibliyometrik Analizi. *Third Sector Social Economic Review*, 58(1), 951-967.
- Girgin, B. (1987). *Türkiye'de Kooperatif İşletmelerinin Yönetimi Örgüt Yapısı ve Başlıca Sorunları*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Gök, A. G., & Öztürk, M. S. Türkiye'de Kadın Kooperatifleri Üzerine Çalışılan Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Dergisi*, 8(1), 56-75.

- Gök, M. (2013). *Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerinde Yönetim Üye İlişkileri ve Yaşanan Sorunlar: Eğirdir İlçe Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Isparta.
- Gönlügür, A. (2015). *Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerinde Yönetime Katılımı Etkileyen Faktörler: Aydın İli ÖR-Koop Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Manisa.
- Güven, M. (1995). *Malatya İli ve İlçelerinde Faaliyet Gösteren Tarım Kredi Kooperatiflerinin Yönetim Fonksiyonları Açısından İşleyişi ve Bir Uygulama*. Yüksek Lisans Tezi. İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Malatya.
- Kara, M.A. (2022). *Kooperatiflerde Kurumsal Yönetişim İlkelerinin Uygulanabilirliğinin Araştırılması: Çay Kooperatifleri Örneği*. Doktora Tezi. Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Giresun.
- Kırar, A. M., & Olgun, H. (2022). Enerji Kooperatifleri Konusunda Yapılan Araştırmaların Bibliyometrik Analizi. *Dünya Multidisipliner Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 89-106.
- Koç, H. (2001). *Kooperatifçilik Bilgileri*. Nobel Yayın Dağıtım: Ankara.
- Köksal, M.P. (2023). *Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerinin Ortak İlişkilerinin ve Yönetim Yapılarının Mevzuat Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Mülayim, Z. (2006). *Kooperatifçilik*. Yetkin Yayınları: Ankara.
- Ortoğlu, M. (2012). *Kurumsal Yönetim Anlayışının Tarım Kredi Kooperatiflerinde Uygulanabilirliği*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Özkaya, Y., Erat, V., İzci, F., Duran, A. (Ed.). (2022). *Kamu Yönetimi Ansiklopedisi Yönetim Bilimi*. Nobel Yayınları: Ankara.
- Öztekin, A. (2012). *Yönetim Bilimi*. Siyasal Kitabevi Yayınları: Ankara.
- Seçtim, H. (2020). *Yapısal Güçlendirmenin Personelin Örgütsel Özdeşleşme ve Yaşam Doyumu Üzerindeki Etkileri: Trakya Üniversiteler Birliği Araştırma ve Uygulama Hastaneleri Örneği*. Doktora Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. Çanakkale.
- Simon, H. A. (2016). *Yönetimin Atasözleri, Kamu Yönetimi Klasikleri*. (Ed. Shafritz, J.M., Hyde, A. C.), Ankara: Global Yayınları.
- Yılmaz, G. (2017). Restoranlarda Bahşiş ile İlgili Yayınlanan Makalelerin Bibliyometrik Analizi. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 14(2), 65-79.
- 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu,
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1163.pdf> Erişim Tarihi:
05.06.2024